

Katarzyna Beata Cymbranowicz <https://orcid.org/0000-0001-8943-868X>

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa, Kraków, Polska
cymbrank@uek.krakow.pl

Wykorzystanie analizy taksonomicznej w ocenie integracji imigrantów w Unii Europejskiej¹

Streszczenie: W ciągu ostatnich lat w wyniku licznych kryzysów, w tym przede wszystkim tzw. kryzysu uchodźczego i migracyjnego lat 2015–2016 oraz kryzysu na granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej w latach 2021–2022, w istotny sposób zmieniła się skala i struktura procesów migracyjnych w Europie, w tym w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Warto podkreślić, że proces ten od samego początku skupiał uwagę mediów, co sprawiło, że kwestie migracji, w tym również kwestie integracji i polityki integracyjnej wobec imigrantów, stały się tematem dyskusji i sporów w różnych środowiskach. Wobec powyższego w artykule podjęto problem integracji imigrantów przebywających na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej. Zjawisko to zostało poddane analizie taksonomicznej, której zakres podmiotowy ogranicza się do państw członkowskich Unii Europejskiej, a zakres czasowy do ostatniej dekady (2011–2021). Celem badawczym artykułu jest odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu polityka wobec imigrantów jest integracyjna, czyli „otwarta”. Aby zrealizować tak postawiony cel badawczy, posłużono się wynikami badań prowadzonych przez Komisję Europejską we współpracy z Eurostatem oraz Migration Policy Group i przeprowadzono porównywalne analizy statystyczne. Uzyskane wyniki odzwierciedliły przestrzenne ujęcie podobieństwa państw członkowskich Unii Europejskiej pod względem ich „otwartości” wobec

¹ Publikacja została dofinansowana ze środków MNiSW przyznanych Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w ramach dotacji na utrzymanie potencjału naukowo-badawczego.

imigrantów w ostatnim dziesięcioleciu oraz zmiany, jakie nastąpiły w tym czasie pod wpływem sytuacji kryzysowych wywołanych niekontrolowanymi ruchami migracyjnymi do Europy.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, integracja, migranci, metoda Warda, zróżnicowanie przestrzenne

JEL: F22, K37, O15

1. Wprowadzenie

Na podstawie studiów literatury przedmiotu można wnioskować, że istnieje potrzeba właściwego kształtowania polityki imigracyjnej w dziedzinie kontroli przyjęcia imigrantów oraz nieuchronna konieczność stworzenia lepszych polityk integracyjnych, które zmaksymalizują korzyści płynące z imigracji. Według statystyk publicznych imigranci stanowią około 8,1% ogółu ludności UE². To potwierdza, że struktura ludności UE zmienia się, a społeczeństwa europejskie są świadkami wzrastającej różnorodności. Stwarza to nowe uwarunkowania dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej w Europie. Mimo że od 2004 r. istnieją już ramy współpracy na poziomie unijnym w zakresie integracji imigrantów, tj. wspólne podstawowe zasady dotyczące polityki integracji imigrantów w UE (European Commission, 2019), warto pamiętać o tym, że osiągnięcie sukcesu w realizacji planów i strategii w tym zakresie wymaga również woli i zaangażowania ze strony imigrantów, a nie tylko ze strony państw i społeczeństw przyjmujących. Obie strony muszą być przygotowane na różnorodność i związane z nią wyzwania, jest to bowiem proces dwutorowy. Stąd też tak ważne jest inicjowanie interakcji między imigrantami a społeczeństwem przyjmującym. Unia Europejska w swoich długookresowych strategiach rozwoju (np. w strategii „Europa 2020”) podkreśla istotność potencjału imigracji oraz wyznacza jasny polityczny cel aktywnej integracji legalnych imigrantów na podstawie zasady poszanowania i propagowania praw człowieka. Instytucje unijne podkreślają potrzebę holistycznego podejścia do problemu integracji imigrantów, które obejmuje nie tylko ekonomiczne i społeczne aspekty integracji, ale także kwestie związane ze zróżnicowaniem kulturowym i religijnym oraz kwestie obywatelstwa czy uczestnictwa w życiu publicznym, ponieważ błędnie prowadzona polityka integracyjna może powodować nasilenie problemów społecznych (Commission of the European Communities, 2001).

² Struktura ludności według obywatelstwa w 2021 r. wskazuje, że w państwach członkowskich UE-27 mieszkało około 447,2 mln obywateli UE, z czego około 14,3 mln stanowili obywatele UE-27 mieszkający w innym państwie członkowskim (3,2% ogółu ludności), a około 22 mln obywatele państw spoza UE-27 (4,9% ogółu ludności).

Celem badawczym opracowania jest przedstawienie, jak bardzo zróżnicowane jest podejście wobec integracji imigrantów w UE. Podstawę badania stanowi zestaw wskaźników dotyczących warunków politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, które stanowią próbę zestandaryzowanego pomiaru i odpowiedzi na pytanie badawcze, w jakim stopniu państwa i społeczeństwa europejskie są „otwarte” wobec imigrantów (Ager, Strang, 2004: 5, 13–23; Council of Europe, b.d.). Dane statystyczne pochodzą z zasobów bazy danych Eurostat oraz Migration Policy Group (Migrant Integration Policy Index 2020, b.d.). Dzięki zastosowaniu metody minimalnej wariancji Warda z odległością euklidesową³ można wyznaczyć grupy państw członkowskich UE podobnych ze względu na „otwartość” względem imigrantów – hierarchiczne uszeregowania homogenicznych skupień opracowano w celach porównawczych w latach 2011–2021 (ze względu na wystąpienie Wielkiej Brytanii z UE 31 stycznia 2020 r. w ogóle nie uwzględniono jej w badaniu).

Niniejszy artykuł składa się ze wstępu, części zasadniczej, którą tworzą dwa rozdziały zatytułowane: *Integracja i polityka integracyjna – problemy terminologiczne* oraz *Proces integracji imigrantów w UE w latach 2011–2021 – analiza taksonomiczna*, podsumowania i bibliografii.

2. Integracja i polityka integracyjna – problemy terminologiczne

Zjawisko integracji imigrantów jest wielowymiarowe. Jak zauważają D. Kabat i Z. Rudnicki: „Integracja jest jednym z tych terminów występujących w nauce o stosunkach międzynarodowych, którym brakuje klarowności pomimo stałego postępu w badaniach, zwłaszcza tam, gdzie różnego rodzaju podmioty – aktorzy, zdarzenia i funkcje – zaliczane są do *integracji*. Niejednoznaczne posługiwanie się terminem naukowym *integracja* jest efektem trudności, jakie się napotyka, chcąc dokonać właściwego rozróżnienia pomiędzy: 1) integracją jako procesem a integracją jako stanem, 2) integracją mas a integracją elit, 3) interakcją międzynarodową a integracją międzynarodową i w końcu rozróżnieniem 4) integracji gospodarczej, politycznej, społecznej i militarnej” (Kabat, Rudnicki, 2009: 57).

Rozważając problematykę integracji imigrantów w świetle działań UE, nieodzowne wydaje się zdefiniowanie podstawowych pojęć, takich jak „integracja” i „polityka integracyjna”. W literaturze przedmiotu dotychczas nie wypracowano ich jednej, uniwersalnej definicji. Jak zauważa K.A. Wojtaszczyk, termin „integracja” wywodzi się z języka łacińskiego, w którym *integratio* oznacza proces scalania, łączenia się określonych

³ Analiza skupień metodą minimalnej wariancji Warda z odległością euklidesową jest podejściem hierarchicznym i aglomeracyjnym. Należy do grupy procedur G.M. Lance’a, W.T. Williamsa i J.H. Warda.

elementów w całość. Jako warunek (kondycja) integracja jest stanem rzeczy, w którym „zanika ich odrębność. Stają się one częściami składowymi nowej ilościowo i jakościowo całości” (Wojtaszczyk, 2006: 13). W powiązaniu z takimi pojęciami, jak: „migrant”, „emigrant” czy „imigrant”, „integracja” będzie stanowić część procesu migracyjnego, a „polityka integracyjna” będzie wpisywać się w szerszą politykę UE w dziedzinie migracji, wiz i azylu (ETO, 2018: 9–10; Stepianiuk, 2019: 268–271). Przechodząc od ogółu do szczegółu:

- „integracja” oznacza „dwustronny proces pociągający za sobą dostosowanie się ze strony zarówno imigranta, jak i społeczeństwa przyjmującego” (Commission of the European Communities, 2000: 19–20) lub szczegółowiej jako „dwustronny proces oparty na wzajemnych prawach i odpowiadających im obowiązkach legalnie przebywających cudzoziemców i społeczeństwa przyjmującego, który to proces prowadzi do pełnego współuczestnictwa imigrantów” (Commission of the European Communities, 2003: 17–18); nierzadko termin „integracja” zestawia się z pojęciem „asymilacja” – to pierwsze jest nacechowane pozytywnymi skojarzeniami (zakłada utrzymanie integralności kulturowej grupy włączającej się w społeczeństwo przyjmujące przy jednoczesnym dążeniu, by stać się integralną częścią nowej struktury społecznej, a więc zakłada także pewne dostosowanie ze strony nowych grup), podczas gdy to drugie jest nacechowane negatywnymi skojarzeniami (zakłada zrzeczenie się przez imigrantów własnej kultury i tożsamości oraz przyjęcie wartości i norm społeczeństwa przyjmującego) (Berry, 1992: 72);
- „polityka integracyjna” oznacza „zespół środków stosowanych przez władze (na szczeblu państwowym lub lokalnym), które stwarzają warunki zachęcające do integracji i ułatwiają decyzje jednostki w tym względzie” (Heckmann, Schnapper, 2003: 10–11); polityka ta jest klasyfikowana m.in. przez T. Hammara jako część polityki migracyjnej, składa się bowiem w dwóch komponentów – polityki kontroli migracji (zasad selekcji i wjazdu cudzoziemców) oraz polityki względem imigrantów (warunków, jakie się im zapewnia po przybyciu) (Meyers, 2000: 1245–1282; Hammar, 2010: 45–58); podobnego zdania są instytucje unijne, które podkreślają, że „wzmocnienie integracji obywateli krajów trzecich legalnie przebywających na terytorium państw członkowskich jest zasadniczym celem polityki migracyjnej UE” (Commission of the European Communities, 2004: 16–18).

W latach dziewięćdziesiątych XX w. pojęcie integracji stało się w Europie najbardziej znanym terminem opisującym relacje między społeczeństwem przyjmującym (zorganizowanym w strukturę państwa narodowego) a nieeuropejskimi „etnicznymi” zbiorowościami imigrantów (Favell, 2003: 22). W perspektywie etnicznej „integracja” jest procesem włączania do zasadniczej części społeczeństwa różnorodnych, zwykle mniejszościowych grup społecznych, co pozwala im na uzyskanie dostępu do praw i usług

przeznaczonych dotychczas dla większości. Takie rozumienie terminu „integracja” zdobyło popularność zarówno w nauce – jako termin, koncepcja i paradygmat badawczy, jak i w polityce – jako polityka integracyjna.

Studiując literaturę przedmiotu i raporty z badań poświęconych polityce w dziedzinie migracji, wiz i azylu w UE, można wnioskować, że problem integracji cudzoziemców ze społeczeństwem przyjmującym, który wpisuje się w politykę migracyjną, wizową i azylową, i stanowi ich ważną część, jest wieloaspektowy, przez co trudny do jednoznacznej oceny⁴. Tworzenie polityki w tym obszarze jest niezwykle skomplikowane, ponieważ każde państwo i jego społeczeństwo ma różne doświadczenia związane z migrantami, a intensywność przemian zachodzących w obszarze tej polityki zależy od wielu czynników natury politycznej, gospodarczej, społecznej – tak w skali krajowej, jak i globalnej.

Sięgając do podstaw działalności UE w danej dziedzinie życia społecznego, warto podkreślić, że po ratyfikacji Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), zgodnie z zasadą przyznania⁵, polityka w dziedzinie migracji, wiz i azylu stała się przedmiotem kompetencji (uprawnień) dzielonych między Unię i jej państwa członkowskie. Artykuł 4 TFUE precyzuje, że przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (PWBiS), a więc przestrzeń, w której zapewniony jest swobodny przepływ osób wraz z odpowiednimi środkami dotyczącymi kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji oraz zapobiegania i zwalczania przestępczości, jest regulowana na poziomie ponadnarodowym i krajowym, ponieważ zarówno UE, jak i jej państwa członkowskie mogą stanowić prawo i przyjmować akty prawnie wiążące. Oznacza to, że w odniesieniu do zagadnień związanych z PWBiS instytucje unijne – Komisja Europejska oraz Rada i Parlament Europejski – działając w ramach procedury współpracy, mogą podejmować kroki, aby osiągać cele traktatowe określone w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE)⁶. Analizując zmiany instytucjonalne

4 W ciągu ostatnich lat w wyniku licznych kryzysów zmienił się nie tylko charakter migracji, ale przede wszystkim jej zakres i cel. Dotyczy to zarówno państw wysyłających, jak i państw przyjmujących migrantów.

5 Zasada przyznania jest podstawową zasadą prawa unijnego, określoną w art. 5 TFUE. Zgodnie z nią UE może działać wyłącznie w granicach kompetencji przyznanych jej przez państwa członkowskie w traktatach. Kompetencje te określono w art. 2–6 TFUE. Wszelkie kompetencje nieprzyznane UE w traktatach należą do państw członkowskich. Warto podkreślić, że zasada przyznania wyznacza granice kompetencji UE, a wykonywanie tych kompetencji podlega zasadom pomocniczości i proporcjonalności.

6 Artykuł 3 TUE brzmi: „1. Celem Unii jest wspieranie pokoju, jej wartości i dobrobytu jej narodów. 2. Unia zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości. 3. Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności, zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska. Wspiera postęp naukowo-techniczny. Zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między

wprowadzone Traktatem z Lizbony oraz rosnące zainteresowanie problematyką migracji, wiz i azylu na poziomie ponadnarodowym, można przypuszczać, że w najbliższych latach w tym obszarze pojawi się wiele nowych inicjatyw.

Uzupełnieniem polityki w dziedzinie migracji, wiz i azylu są zagadnienia związane z integracją imigrantów. Wspominany już Traktat z Lizbony określa nowe ramy polityki w tym obszarze, po raz pierwszy w historii integracji europejskiej zapewniając wyraźną podstawę prawną dla unijnych zachęt i inicjatyw wspierających integrację imigrantów⁷. W obliczu rozwiązań przyjętych w Traktacie z Lizbony można stwierdzić, że UE podejmuje działania w celu wspierania państw członkowskich w kształtowaniu polityki integracyjnej obywateli państw trzecich przebywających legalnie na ich terytoriach, za pomocą narzędzia, jakim jest otwarta metoda koordynacji⁸ w ramach modelu wielopoziomowego zarządzania, który zakłada przekazanie części uprawnień pozostających w kompetencjach państwa instytucjom i organom ponadnarodowym, przy jednoczesnym większym zaangażowaniu władz regionalnych i lokalnych. Oznacza to, że za tę politykę odpowiedzialne są w dalszym ciągu przede wszystkim państwa członkowskie UE, ale przy zaangażowaniu aktorów instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, pozostających zarówno

pokoleniami i ochronę praw dziecka. Wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między Państwami Członkowskimi. Szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy. 4. Unia ustanawia unię gospodarczą i walutową, której walutą jest euro. 5. W stosunkach zewnętrznych Unia umacnia i propaguje swoje wartości i interesy oraz wnosi wkład w ochronę swoich obywateli. Przyczynia się do pokoju, bezpieczeństwa, trwałego rozwoju Ziemi, do solidarności i wzajemnego szacunku między narodami, do swobodnego i uczciwego handlu, do wyeliminowania ubóstwa oraz do ochrony praw człowieka, w szczególności praw dziecka, a także do ścisłego przestrzegania i rozwoju prawa międzynarodowego, w szczególności zasad Karty Narodów Zjednoczonych. 6. Unia dąży do osiągnięcia swoich celów właściwymi środkami odpowiednio do kompetencji przyznanych jej w Traktatach”.

7 Art. 79 ust. 4 TFUE przewiduje, że „Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą ustanowić środki zachęcające i wspierające działania Państw Członkowskich, podejmowane w celu popierania integracji obywateli państw trzecich przebywających legalnie na ich terytoriach, z wyłączeniem jakiegokolwiek harmonizacji przepisów ustawowych i wykonawczych Państw Członkowskich”.

8 Otwartą metodę koordynacji (OMK) w UE można określić jako formę „prawa miękkiego”. Jest to forma międzyrządowej polityki, w wyniku której nie mają zastosowania wiążące środki ustawodawcze UE i która nie wymaga od państw członkowskich wprowadzania nowego lub zmiany istniejącego prawa. Otwarta metoda koordynacji, która powstała pierwotnie w latach 90. XX w. jako część polityki zatrudnienia i procesu luksemburskiego, została zdefiniowana jako instrument strategii lizbońskiej. Był to moment, gdy integracja gospodarcza UE postępowała w dużym tempie, jednak państwa członkowskie nie były chętne zrzec się części kompetencji na rzecz instytucji europejskich. Metoda ta stworzyła nowe ramy współpracy między państwami członkowskimi, dzięki czemu ich krajowe polityki mogą być orientowane na określone cele unijne. Zgodnie z tą międzyrządową metodą państwa członkowskie oceniają się nawzajem, rola Komisji Europejskiej ograniczona jest do czynności nadzorczych, natomiast Parlament Europejski i Trybunał Sprawiedliwości UE nie odgrywają właściwie żadnej roli w tym procesie. Otwarta metoda koordynacji ma zastosowanie w obszarach podlegających kompetencjom państw członkowskich, takich jak: zatrudnienie, ochrona socjalna, edukacja, szkolenia zawodowe i szkolenie młodzieży. Opiera się przede wszystkim na wspólnym identyfikowaniu i definiowaniu celów, wspólnym ustalaniu narzędzi oceny, analizie porównawczej, tj. porównywaniu wyników krajów UE i wymianie najlepszych praktyk (EUR-Lex, b.d.).

w układzie wertykalnym, jak i horyzontalnym. To, w jaki sposób jest prowadzona ta polityka, wykracza poza klasyczną formę rządzenia⁹. Sformalizowanie polityki w tym obszarze było możliwe dzięki wcześniejszej współpracy na forum wspólnotowym, a później unijnym (zob. tabela 1).

Tabela 1. Zagadnienia związane z integracją imigrantów w najważniejszych dokumentach wspólnotowych/unijnych przed ratyfikacją Traktatu z Lizbony

Data	Dokument/ wydarzenie	Opis
1985 r.	Porozumienia z Schengen	Zawarcie porozumień z Schengen znosiło kontrolę na granicach wewnętrznych i wzmacniało kontrolę granic zewnętrznych Wspólnot, a później UE.
1986 r.	Jednolity Akt Europejski	Podpisanie i ratyfikowanie Jednolitego Aktu Europejskiego miało przygotować członków Wspólnot do utworzenia jednolitego rynku wewnętrznego z czterema swobodami gospodarczymi, w tym swobodą przepływu osób.
1992 r.	Traktat z Maastricht	W traktacie za przedmiot wspólnego zainteresowania uznano politykę migracyjną i politykę wobec obywateli państw trzecich, w tym: warunki wjazdu i przemieszczania się oraz pobytu obywateli państw trzecich na terytorium państw członkowskich, włącznie z łączeniem rodzin i dostępem do rynku pracy, co dowodzi, że sprawy bezpośrednio związane z integracją imigrantów od początku funkcjonowania UE były w jej agendzie, a współpraca w wymienionych wyżej dziedzinach rozwijana była na mocy traktatu na szczeblu międzyrządowym, w ramach nowo utworzonego tzw. III filaru UE*.
1997 r.	Traktat z Amsterdamu	W traktacie dookreślono, że jednym z zadań UE jest tworzenie wspólnej polityki migracyjnej i azylowej: Rada UE ma podjąć działania dotyczące azylu (określenie państwa odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o azyl, złożonego w jednym z państw członkowskich, ustalenie wspólnych minimalnych standardów przyjęcia uchodźców i procedur azylowych); środki dotyczące uchodźców i osób przesiedlonych (ustalające warunki ochrony czasowej i rozdziału obciążeń pomiędzy państwa Unii wynikających z udzielenia tej ochrony); środki dotyczące polityki migracyjnej (warunków wjazdu i pobytu oraz wydawania dokumentów obywatelom krajów trzecich, a także zwalczania nielegalnej migracji) oraz środki określające prawa i warunki, na których obywatele państw trzecich przebywający legalnie w jednym

⁹ Więcej na ten temat w Sroka, 2009.

Data	Dokument/ wydarzenie	Opis
		państwie członkowskim mogą przebywać w innych państwach członkowskich; sprawy związane z migracją zostały włączone do większego projektu tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (PWBIS), a sprawy związane z polityką wizową i azylową oraz zwalczaniem nielegalnej migracji zostały przeniesione z III filaru do I filaru UE, czyli z poziomu międzyrządowego na poziom wspólnotowy, przy czym, pomimo przekazania UE kompetencji do prowadzenia wspólnej polityki migracyjnej i azylowej, państwa zachowały daleko idącą ostrożność, jeśli chodzi m.in. o politykę integracyjną.
15–16.10.1999 r.	Szczyt Rady Europejskiej w Tampere	Szczyt Rady Europejskiej w Tampere był poświęcony wymiarowi sprawiedliwości i sprawom wewnętrznym, a jego rezultatem było przyjęcie tzw. Programu z Tampere na lata 1999–2004, czyli planu wspólnego działania państw członkowskich UE w ramach rozwoju III filaru UE. W konkluzjach przyjętych przed Radę, stanowiących swego rodzaju wytyczne na przyszłość, określono filary, na których miał oprzeć się rozwój wspólnej polityki migracyjnej i azylowej krajów trzecich, tj.: 1) rozwijanie polityki integracyjnej, przez maksymalne zbliżenie praw i obowiązków obywateli krajów trzecich legalnie przebywających na terytorium Unii do praw i obowiązków, które mają obywatele unijnych państw; 2) natężenie działań zwalczających dyskryminację, ksenofobię i rasizm w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturalnym; 3) zbliżanie narodowych ustawodawstw dotyczących warunków przyjęcia i pobytu obywateli krajów trzecich; 4) zbliżanie statusu prawnego obywateli krajów trzecich do statusu obywateli państw unijnych.
2003 r.	Utworzenie Krajowych Punktów Kontaktowych ds. Integracji	Sieć ekspertów rządowych powstała, aby służyć wspieraniu wymiany informacji i dobrych praktyk oraz wzmocnieniu koordynacji krajowych polityk integracyjnych w odniesieniu do grup cudzoziemców mających szczególne potrzeby, jak np. uchodźcy i osoby objęte innymi formami ochrony międzynarodowej, kobiety i dzieci.
5.11.2004 r.	Szczyt Rady Europejskiej w Hadze	Szczyt Rady Europejskiej w Hadze był poświęcony PWBIS, a jego rezultatem było przyjęcie tzw. Programu Haskiego na lata 2005–2009, który zawierał praktycznie te same obszary działania co Program z Tampere, uwzględniając rozwój, który został osiągnięty na przestrzeni ostatnich 5 lat.

Data	Dokument/ wydarzenie	Opis
		<p>Ponadto na jego podstawie udało się wypracować „Wspólne Podstawowe Zasady Integracji Imigrantów w Unii Europejskiej”. Zostały one przyjęte przez Radę Europejską w 2004 r., wymienione w rezolucji Parlamentu Europejskiego z 2013 r. i potwierdzone przez Radę w 2014 r. Kryteria określające europejską strategię integracji imigrantów uwzględniają zróżnicowane perspektywy, jakie są przyjmowane wobec integracji w poszczególnych państwach członkowskich UE. W dokumencie tym podkreśla się, że integracja to dynamiczny, długofalowy i stały proces dwukierunkowy, polegający na wzajemnej adaptacji imigrantów i społeczeństwa przyjmującego, a osiągnięcie skutecznej integracji jest możliwe jedynie poprzez włączenie wszystkich poziomów władzy. Z jednej strony wydaje się to oczywiste, z drugiej zaś w czasach, kiedy obserwuje się wzrost nietolerancji, dyskryminacji, ksenofobii i rasizmu, należy o tym przypominać w każdej debacie toczącej się na forum publicznym.</p>
1.09.2005 r.	<p>Wspólna agenda na rzecz integracji. Ramy integracji obywateli państw trzecich w Unii Europejskiej</p>	<p>Dokument miał określić wytyczne dla realizacji przyjętych „Wspólnych Podstawowych Zasad Integracji Imigrantów”. Omawiał 9 priorytetów integracji, proponując sposoby wcielania ich w życie na poziomie europejskim i krajowym. We wprowadzeniu zaznaczono, że „zestawienie ma charakter orientacyjny, nie jest wyczerpujące i pozostawia państwom członkowskim ustanawianie priorytetów oraz wybór rodzaju podejmowanych działań, jak również sposobu ich realizacji stosownie do sytuacji politycznej i tradycji w danym kraju. Powinny one być postrzegane jako główne elementy wszystkich krajowych i unijnych polityk integracyjnych”. Taki zapis z jednej strony wyraźnie podkreślał swobodę państw członkowskich w kształtowaniu polityk integracyjnych, z drugiej zaś zaznaczał znaczenie wspólnych ram integracji wyznaczanych na poziomie ponadnarodowym. Istotne jest również podkreślenie dopasowywania polityk kształtowanych przez państwa członkowskie do sytuacji politycznej i doświadczeń w tym obszarze. Taka zasada dawała nowym państwom członkowskim możliwość koncentrowania działań na wypracowywaniu rozwiązań systemowych i instytucjonalnych, niezbędnych na wstępnym etapie tworzenia polityki integracyjnej.</p>

Data	Dokument/ wydarzenie	Opis
		Komisja Europejska została również zobowiązana do przygotowywania Rocznych Sprawozdań na temat Imigracji i Integracji dla Rady i Parlamentu Europejskiego, które miały stać się ważnym instrumentem w procesie monitorowania rozwoju polityk integracyjnych w UE oraz w państwach członkowskich.
10–11.12.2009 r.	Szczyt Rady Europejskiej w Sztokholmie	Szczyt Rady Europejskiej w Sztokholmie był poświęcony PWBIS, a jego rezultatem było przyjęcie tzw. Programu Sztokholmskiego na lata 2010–2014, który zawierał priorytety i zadania („Promowanie praw obywatelskich: Europa praw”, „Ułatwienie życia obywatelom: Europa prawa i sprawiedliwości”, „Europa, która chroni”, „Dostęp do Europy w zglobalizowanym świecie”, „Europa odpowiedzialności, solidarności i partnerstwa w dziedzinie migracji i azylu”, „Europa w świecie zglobalizowanym – zewnętrzny aspekt wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości”) dla całej PWBIS w perspektywie kolejnych 5 lat.

* Jednym z najważniejszych uregulowań Traktatu z Maastricht było wprowadzenie struktury UE opartej na trzech filarach: I filar – Wspólnota Europejska (w której połączono dotychczasową współpracę w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej – EWG i Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali – EWWiS), II filar – Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (WPZiB), III filar – współpraca w dziedzinie Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (WSiSW).

Źródło: opracowanie własne

Mimo że wypracowanie wspólnych rozwiązań, które uwzględniałyby różne interesy państw członkowskich, jest trudne, to zarówno UE, jak i jej państwa członkowskie muszą zdefiniować wyważone podejście do kwestii integracji imigrantów, traktując ten problem priorytetowo. Wydaje się, że w aktualnej sytuacji politycznej, kiedy Europa jest podzielona, maksymalny stopień współpracy i współdziałania w tym obszarze stanowić może pewną odpowiedź na kryzysy, z jakimi się mierzy¹⁰. Integracja imigrantów jest bowiem zagadnieniem złożonym, przez co stanowi obszar, który powinien angażować wszystkich uczestników życia publicznego, inicjując współpracę i wymianę dobrych praktyk na każdym szczeblu – od lokalnego po ponadnarodowy¹¹, w szczególności w dynamicznie zmieniającej się sytuacji demograficznej, społecznej, gospodarczej i politycznej.

¹⁰ Więcej na ten temat: Cymbranowicz, 2017; 2018a; 2018b; 2019.

¹¹ Jednym z ważnych forów wymiany doświadczeń i omawiania najlepszych praktyk jest powołane w 2005 r. Europejskie Forum Integracji (European Integration Forum), mające służyć jako platforma dialogu na temat integracji imigrantów i miejsce spotkań przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Uzupełnieniem forum jest Europejska Strona Integracyjna (European Web Site on Integration), zbierająca raporty, badania, dobre praktyki i doświadczenie państw członkowskich

3. Proces integracji imigrantów w UE w latach 2011–2021 – analiza taksonomiczna

Porządkowanie, grupowanie i wybór obiektów (w tym przypadku państw członkowskich UE) za pomocą metod taksonomicznych¹² wymaga określenia zestawu cech w sposób wszechstronny charakteryzujących własności tych obiektów, czyli tzw. cech diagnostycznych. Większość ekspertów podkreśla, że integracja to proces wielowymiarowy, dlatego wskaźniki integracji imigrantów powinny tę cechę procesu ukazywać i mierzyć (OECD/EU, 2018: 17). Warto w tym miejscu podkreślić, że najpopularniejszą listą wskaźników integracji imigrantów w UE jest zestaw wskaźników bazowych przyjęty w dokumencie z 6 maja 2010 r. pt. „Konkluzje Rady i przedstawiciele rządów państw członkowskich na temat integracji jako siły napędowej rozwoju i spójności społecznej”¹³. Za pomocą tego zestawu wskaźników bazowych można mierzyć zarówno różnice w rozwoju społeczno-ekonomicznym populacji imigrantów i całej zamieszkałej populacji, jak i dokonywać porównań pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi UE. Wobec powyższego do analizy wybrano 23 wskaźniki¹⁴, które stanowiły wstępną listę cech diagnostycznych (zob. tabela 2).

Zazwyczaj po określeniu i zgromadzeniu danych źródłowych dotyczących wstępnej listy cech diagnostycznych podejmuje się w odniesieniu do nich odpowiednie działania weryfikacyjne według kilku kryteriów, takich jak (Młodak, 2006: 28–32; Salamaga, 2010: 1–2):

- uniwersalność – cechy diagnostyczne powinny mieć przydatność merytoryczną z punktu widzenia omawianej problematyki;
- zmienność – cechy diagnostyczne powinny wykazywać dostateczną zmienność przestrzenną, czyli być nośnikiem informacji, które różnicują badane obiekty;
- stopień skorelowania – cechy diagnostyczne nie mogą być zbyt silnie ze sobą skorelowane, ponieważ wówczas są nośnikiem podobnych informacji, w związku z tym przyjmuje się, że w przypadku uzyskania zbyt wysokiej wartości współczynnika korelacji pomiędzy analizowanymi cechami należy dokonać doboru ich reprezentanta, kierując się zazwyczaj przesłankami merytorycznymi;

w integracji imigrantów. Działanie strony i forum jest finansowane ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich, stanowiącego obecnie najważniejsze źródło finansowania dla wszystkich działań prowadzonych w obszarze integracji imigrantów.

¹² Istnieje obszerna literatura opisująca metody taksonomiczne mające szczególne zastosowanie w badaniach zjawisk społeczno-gospodarczych. Więcej na ten temat: Pocięcha i in., 1988; Grabiński, Wydymus, Zeliaś, 1989; Nowak, 1990.

¹³ Dokument ten odnosi się do ustaleń poczynionych podczas Czwartej Ministerialnej Konferencji na temat Integracji, która odbyła się w Saragossie w dniach 15–16 kwietnia 2010 r. Jak podkreśla wielu ekspertów, Deklaracja z Saragossy stanowi aktualnie podstawę do badań nad integracją imigrantów w UE, zwłaszcza w ramach badań Eurostatu w zakresie monitoringu i ewaluacji procesu integracji imigrantów.

¹⁴ Zdecydowano wziąć pod uwagę nie tylko przesłanki merytoryczne, ale również ograniczenia związane z dostępnością danych źródłowych pochodzących z bazy danych Eurostat.

- ważność – cechy diagnostyczne powinny być sprawdzone z punktu widzenia ich ważności, w związku z tym dokonuje się wyliczenia wartości współczynnika asymetrii. Ostatecznie z badania wyeliminowano kilkanaście cech diagnostycznych, nie spełniały one bowiem większości lub wszystkich wyżej wymienionych kryteriów¹⁵ (zob. tabela 3).

Tabela 2. Zestawienie wskaźników stosowanych do oceny procesu integracji według Deklaracji z Saragossy i wstępna lista cech diagnostycznych

Obszar polityki	Wskaźniki	Cechy diagnostyczne
Zatrudnienie	<ul style="list-style-type: none"> – Wskaźnik zatrudnienia – Stopa bezrobocia – Współczynnik aktywności zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – x1 – wskaźnik zatrudnienia – x2 – stopa bezrobocia – x3 – współczynnik aktywności zawodowej
Kształcenie	<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższy poziom wykształcenia (udział ludności z wykształceniem trzeciego, drugiego i pierwszego stopnia albo mniej niż pierwszego stopnia) – Odsetek piętnastolatków z niskimi wynikami w czytaniu, matematyce i nauce (naukach przyrodniczych) – Odsetek osób w wieku 30–34 lata z wykształceniem trzeciego stopnia – Odsetek osób przedwcześnie kończących kształcenie i szkolenia 	<ul style="list-style-type: none"> – x4 – osoby z wyższym wykształceniem – x5 – osoby wcześniej kończące kształcenie i szkolenia – x6 – młodzież niepracująca, niekształcąca się i nieszkoląca – x7 – wskaźnik uczestnictwa w edukacji i szkoleniach (przez ostatnie 4 tygodnie)
Zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> – Odsetek ludności postrzegającej swój stan zdrowia jako dobry albo słaby – Osoby z długotrwałą chorobą lub problemem zdrowotnym – Osoby zgłaszające chorobę przewlekłą – Samoocena długotrwałych ograniczeń w zwykłych czynnościach z powodu problemu zdrowotnego – Samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań lekarskich – Samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań dentystrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – x8 – samoocena zdrowia – x9 – osoby z długotrwałą chorobą lub problemem zdrowotnym – x10 – osoby zgłaszające chorobę przewlekłą – x11 – samoocena długotrwałych ograniczeń w zwykłych czynnościach z powodu problemu zdrowotnego – x12 – samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań lekarskich – x13 – samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań dentystrycznych

¹⁵ Dobór cech diagnostycznych jest zagadnieniem niezwykle ważnym, ponieważ od niego zależą ostateczne wyniki badań. Może on być traktowany dwojako, tzn. jako zagadnienie statystyczne lub pozastatystyczne. W niniejszym artykule doboru cech statystycznych dokonano tak, aby były one słabo skorelowane między sobą. Dzięki spełnieniu tego postulatu eliminuje się cechy diagnostyczne powielające wnoszone przez siebie informacje. Więcej na ten temat: Grabiński, Wydymus, Zeliaś, 1989.

Obszar polityki	Wskaźniki	Cechy diagnostyczne
Integracja społeczna (włączanie społeczne)	<ul style="list-style-type: none"> – Średni dochód netto – średni dochód netto migrantów jako proporcja średniego dochodu netto całości populacji – Stopa zagrożonych ubóstwem – odsetek ludności z dochodem dysponowalnym netto poniżej 60% średniej krajowej – Stosunek właścicieli do właścicieli niemających wśród imigrantów i ludności ogółem 	<ul style="list-style-type: none"> – x14 – stopa zagrożenia ubóstwem – x15 – stopa deprivacji materialnej i społecznej – x16 – wskaźnik głębokiej deprivacji materialnej
Aktywne obywatelstwo	<ul style="list-style-type: none"> – Odsetek imigrantów, którzy nabyli obywatelstwo – Odsetek imigrantów legitymujących się stałym lub długoterminowym prawem pobytu – Odsetek imigrantów wśród wybranych reprezentantów 	<ul style="list-style-type: none"> – x17 – rezydenci, którzy nabyli obywatelstwo jako odsetek rezydentów niebędących obywatelami – x18 – rezydenci długoterminowi wśród wszystkich obywateli spoza UE, mających zezwolenia na pobyt
Inne	<ul style="list-style-type: none"> – Udział pracowników, którzy mają zbyt wysokie kwalifikacje do ich pracy – Samozatrudnienie – Umiejętności językowe – Doświadczenia z dyskryminacją – Zaufanie do instytucji publicznych – Frekwencja wśród ludności uprawnionej do głosowania – Poczucie przynależności 	<ul style="list-style-type: none"> – x19 – pracownicy o zbyt wysokich kwalifikacjach jako odsetek ogółu pracowników – x20 – przeszkody w znalezieniu odpowiedniej pracy ze względu na status migracyjny, status zawodowy i obywatelstwo – x21 – wskaźnik samozatrudnienia – x22 – wskaźniki zatrudnienia młodzieży niekształcącej się i nieszkolącej – x23 – znajomość języka kraju przyjmującego

Uwaga: analizowane wskaźniki i cechy diagnostyczne dotyczą imigrantów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie European Commission, b.d.; 2010.

Tabela 3. Porównanie wstępnej i ostatecznej listy cech diagnostycznych

Obszar polityki	Wstępna lista cech diagnostycznych	Ostateczna lista cech diagnostycznych
Zatrudnienie	<ul style="list-style-type: none"> – x1 – wskaźnik zatrudnienia – x2 – stopa bezrobocia – x3 – współczynnik aktywności zawodowej 	– x3 – współczynnik aktywności zawodowej
Kształcenie	<ul style="list-style-type: none"> – x4 – osoby z wyższym wykształceniem – x5 – osoby wcześniej kończące kształcenie i szkolenia – x6 – młodzież niepracująca, niekształcąca się i nie szkoląca – x7 – wskaźnik uczestnictwa w edukacji i szkoleniach (przez ostatnie 4 tygodnie) 	– x4 – osoby z wyższym wykształceniem
Zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> – x8 – samoocena zdrowia – x9 – osoby z długotrwałą chorobą lub problemem zdrowotnym – x10 – osoby zgłaszające chorobę przewlekłą – x11 – samoocena długotrwałych ograniczeń w zwykłych czynnościach z powodu problemu zdrowotnego – x12 – samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań lekarskich – x13 – samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań dentystycznych 	– x12 – samoocena niezaspokojonych potrzeb w zakresie badań lekarskich
Integracja społeczna (włączanie społeczne)	<ul style="list-style-type: none"> – x14 – stopa zagrożenia ubóstwem – x15 – stopa deprivacji materialnej i społecznej – x16 – wskaźnik głębokiej deprivacji materialnej 	– x14 – stopa zagrożenia ubóstwem
Aktywne obywatelstwo	<ul style="list-style-type: none"> – x17 – rezydenci, którzy nabyli obywatelstwo jako odsetek rezydentów niebędących obywatelami – x18 – rezydenci długoterminowi wśród wszystkich obywateli spoza UE, mających zezwolenia na pobyt 	– x17 – rezydenci, którzy nabyli obywatelstwo jako odsetek rezydentów niebędących obywatelami
Inne	<ul style="list-style-type: none"> – x19 – pracownicy o zbyt wysokich kwalifikacjach jako odsetek ogółu pracowników – x20 – przeszkody w znalezieniu odpowiedniej pracy ze względu na status migracyjny, status zawodowy i obywatelstwo – x21 – wskaźnik samozatrudnienia – x22 – wskaźniki zatrudnienia młodzieży niekształcącej się i nie szkolącej – x23 – znajomość języka kraju przyjmującego 	– brak

Uwaga: analizowane wskaźniki i cechy diagnostyczne dotyczą imigrantów.

Źródło: opracowanie własne

Przedstawiona w tabeli 3 wstępna lista cech diagnostycznych składała się ze zmiennych, które miały różne miana i różne zakresy zmienności, tak więc aby je bezpośrednio porównywać, należało dokonać odpowiednich przekształceń. Rozpoczęcie właściwej analizy taksonomicznej poprzedzono również normalizacją wartości zmiennych diagnostycznych na podstawie metody standaryzacji przy wykorzystaniu średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego (zob. tabela 4). Uśrednione wartości standaryzowanych zmiennych diagnostycznych przedstawiono w tabeli 5 dla trzech podokresów: podokresu A (2011–2014), podokresu B (2015–2017) i podokresu C (2018–2021)¹⁶.

Tabela 4. Uśrednione wartości zmiennych diagnostycznych i ich wybranych charakterystyk statystycznych w latach 2011–2021

Kategoria		Podokres A (2011–2014)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Belgia	BE	63,9	29,4	-4,7	-35,7	2,5
Bułgaria	BG	59,7	37,3	-7,7	-15,9	2,4
Czechy	CZ	78,8	30,4	-0,8	-13,0	0,6
Dania	DK	68,7	29,8	-3,4	-29,3	1,0
Niemcy	DE	69,2	19,3	-1,9	-21,8	1,7
Estonia	EE	77,2	25,8	-11,8	-27,1	0,7
Irlandia	IE	74,7	46,2	-4,0	-15,9	3,7
Grecja	EL	74,4	10,3	-12,4	-46,2	2,5
Hiszpania	ES	78,8	21,1	-1,3	-44,0	3,2
Francja	FR	65,4	22,7	-5,1	-35,0	2,6
Chorwacja	HR	54,6	27,1	-1,5	-32,0	3,4
Włochy	IT	70,6	9,8	-9,8	-33,1	2,0
Cypr	CY	79,3	300	-3,9	-28,3	0,8
Łotwa	LV	73,4	15,8	-210	-21,6	0,9
Litwa	LT	76,3	37,5	-1,5	-20,5	0,9
Luksemburg	LU	74,5	44,2	-1,0	-20,7	1,5
Węgry	HU	70,2	27,4	-4,5	-11,2	8,8
Malta	MA	76,8	32,4	-0,9	-21,2	1,8
Holandia	NL	68,8	26,3	-0,2	-20,7	4,2
Austria	AT	70,8	210	-0,9	-31,5	0,7
Polska	PL	72,4	42,3	-23,7	-14,6	4,3
Portugalia	PT	79,1	14,8	-3,2	-30,5	5,3

¹⁶ Badania przeprowadzono dla dziesięcioletniego okresu (2011–2021). Podzielono go na trzy podokresy, biorąc pod uwagę cezurę czasową, jaką był wybuch kryzysu uchodźczego i migracyjnego w UE (2015 r.), tak aby sprawdzić, czy i jak zmieniły się wartości zmiennych diagnostycznych: przed wybuchem kryzysu, w trakcie kryzysu i po względnym ustabilizowaniu sytuacji kryzysowej związanej z falą napływu migrantów do UE.

Kategoria		Podokres A (2011–2014)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Słowenia	SI	72,7	10,7	-0,3	-39,1	2,2
Słowacja	SK	79,7	43,3	-0,9	-15,3	1,6
Finlandia	FI	69,2	21,9	-4,1	-29,8	0,4
Szwecja	SE	71,7	37,8	-1,9	-39,5	4,1
Średnia arytmetyczna	X	72,0	27,5	-5,1	-26,7	2,5
Odchylenie standardowe	S	6,1	10,5	6,0	9,6	1,8
Współczynnik zmienności	V	0,1	0,4	-1,2	-0,4	0,7
Wartość minimalna	MIN.	54,6	9,8	-23,7	-46,2	0,4
Wartość maksymalna	MAX.	79,7	46,2	-0,2	-11,2	8,8

Kategoria		Podokres B (2015–2017)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Belgia	BE	65,5	31,6	-4,8	-32,8	2,4
Bułgaria	BG	55,4	39,6	-0,9	-12,5	1,8
Czechy	CZ	80,9	31,7	-0,3	-11,8	0,7
Dania	DK	70,6	39,1	-3,4	-29,5	2,5
Niemcy	DE	68,6	20,6	-0,6	-25,3	1,3
Estonia	EE	77,0	25,7	-18,2	-32,2	0,6
Irlandia	IE	75,1	51,0	-2,9	-18,4	1,9
Grecja	EL	73,2	11,4	-15,3	-42,3	3,4
Hiszpania	ES	77,3	22,1	-0,6	-46,7	2,5
Francja	FR	64,0	25,9	-1,9	-33,8	2,6
Chorwacja	HR	41,9	33,2	0,0	-31,9	4,8
Włochy	IT	70,5	10,6	-7,9	-36,7	3,5
Cypr	CY	76,1	28,2	-1,8	-27,7	2,2
Łotwa	LV	73,1	18,5	-10,6	-28,8	0,7
Litwa	LT	72,9	47,2	-2,9	-27,4	0,9
Luksemburg	LU	74,4	44,1	-0,8	-21,6	1,4
Węgry	HU	67,1	29,3	-1,7	-12,7	2,5
Malta	MA	77,5	33,5	-1,1	-22,2	2,8
Holandia	NL	68,7	27,5	-0,3	-22,6	3,3
Austria	AT	71,8	28,9	-0,4	-34,8	0,7
Polska	PL	71,1	49,1	-5,0	-19,6	2,7

Kategoria		Podokres B (2015–2017)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Portugalia	PT	78,3	20,8	- 4,3	- 31,3	5,4
Słowenia	SI	76,7	11,1	- 1,3	- 37,6	4,2
Słowacja	SK	79,0	32,2	0,0	- 15,9	1,3
Finlandia	FI	68,1	22,0	- 3,8	- 25,6	0,7
Szwecja	SE	74,2	41,4	- 2,2	- 43,4	4,3
Średnia arytmetyczna	X	71,115 385	29,857 692	- 3,5 769 231	- 27,888 462	2,35
Odchylenie standardowe	S	7,961 479	11,085 894	4,5 437 453	9,3 471 232	1,3 301 966
Współczynnik zmienności	V	0,1 119 516	0,3 712 911	- 1,2 702 944	- 0,3 351 609	0,5 660 411
Wartość minimalna	MIN.	41,9	10,6	- 18,2	- 46,7	0,6
Wartość maksymalna	MAX.	80,9	51,0	0,0	- 11,8	5,4

Kategoria		Podokres C (2018–2021)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Belgia	BE	65,3	36,2	- 3,6	- 29,2	2,6
Bułgaria	BG	57,2	40,4	- 1,6	- 30,0	0,9
Czechy	CZ	83,3	34,0	- 0,4	- 8,7	0,5
Dania	DK	73,3	38,9	- 5,1	- 28,2	0,7
Niemcy	DE	70,5	22,4	- 0,5	- 22,3	1,2
Estonia	EE	79,2	28,9	- 16,1	- 31,1	0,4
Irlandia	IE	77,1	53,6	- 3,2	- 14,8	1,1
Grecja	EL	70,5	11,4	- 7,5	- 34,6	2,3
Hiszpania	ES	75,1	25,3	- 0,7	- 48,3	2,2
Francja	FR	65,9	28,2	- 2,7	- 35,7	2,1
Chorwacja	HR	64,8	30,8	- 0,8	- 29,3	1,6
Włochy	IT	68,9	10,5	- 2,3	- 34,7	2,5
Cypr	CY	76,5	33,5	- 1,4	- 27,4	1,9
Łotwa	LV	75,2	20,8	- 6,8	- 32,1	0,6
Litwa	LT	79,4	50,6	- 1,3	- 26,6	0,3
Luksemburg	LU	76,7	50,0	- 0,7	- 22,2	2,0
Węgry	HU	71,4	37,2	0,0	- 14,1	1,7
Malta	MA	83,8	42,2	0,0	- 23,0	1,2
Holandia	NL	70,4	37,2	- 0,8	- 26,9	3,6
Austria	AT	74,4	30,5	- 0,3	- 29,4	0,7

Kategoria		Podokres C (2018–2021)				
Państwo członkowskie	Kod	x3	x4	x12	x14	x17
Polska	PL	81,2	53,7	- 2,2	- 12,7	2,1
Portugalia	PT	78,9	29,5	- 2,2	- 19,4	5,0
Słowenia	SI	76,2	14,7	- 2,0	- 26,1	3,9
Słowacja	SK	79,2	39,2	- 0,9	- 21,0	1,4
Finlandia	FI	70,7	23,9	- 5,7	- 18,7	0,8
Szwecja	SE	75,6	40,0	- 3,0	- 41,7	3,5
Średnia arytmetyczna	X	73,873 077	33,21 538 462	- 2,76 153 846	- 26,4 538 462	1,8
Odchylenie standardowe	S	6,0 901 912	11,65 697 851	3,340 667 474	8,773 264 929	1,169 154 856
Współczynnik zmienności	V	0,0 824 413	0,350 951 182	- 1,20 971 246	- 0,33 164 421	0,649 530 475
Wartość minimalna	MIN.	57,2	10,5	- 16,1	- 48,3	0,3
Wartość maksymalna	MAX.	83,8	53,7	0,0	- 8,7	5,0

Uwaga: uśrednione wartości zmiennych diagnostycznych dotyczą imigrantów.

Źródło: opracowanie własne

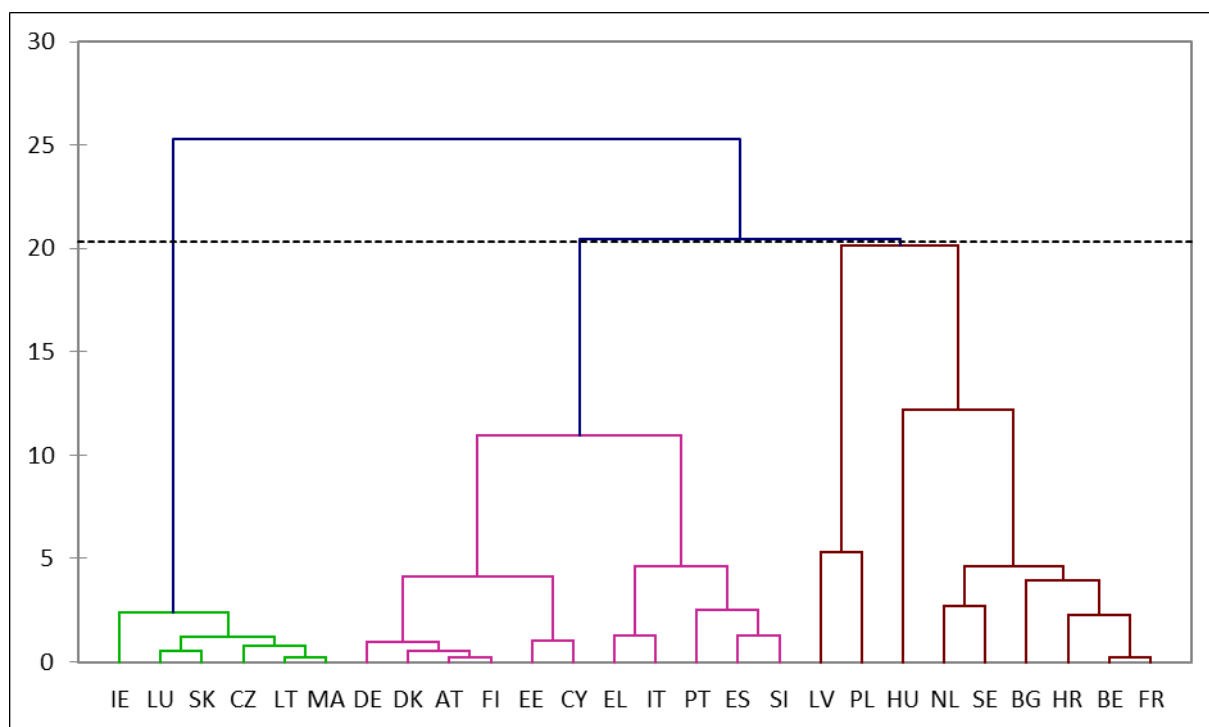
Tabela 5. Wartości standaryzowanych zmiennych diagnostycznych w latach 2011–2021

Kategoria		Podokres A (2011–2014)					Podokres B (2015–2017)					Podokres C (2018–2021)				
Państwo członkowskie UE	Kod	x3	x4	x12	x14	x17	x3	x4	x12	x14	x17	x3	x4	x12	x14	x17
Belgia	BE	-1,331	0,183	0,065	-0,939	0,025	-0,705	0,157	-0,269	-0,525	0,037	-1,407	0,256	-0,251	-0,313	0,684
Bułgaria	BG	-2,025	0,938	-0,435	1,121	-0,029	-1,973	0,878	0,589	1,646	-0,413	-2,737	0,616	0,347	-0,358	-0,769
Czechy	CZ	1,130	0,278	0,716	1,422	-1,013	1,229	0,166	0,721	1,721	-1,240	1,547	0,067	0,706	2,023	-1,111
Dania	DK	-0,538	0,221	0,282	-0,273	-0,794	-0,064	0,833	0,038	-0,172	0,112	-0,094	0,487	-0,700	-0,199	-0,940
Niemcy	DE	-0,455	-0,782	0,533	0,507	-0,412	-0,315	-0,835	0,655	0,276	-0,789	-0,553	-0,927	0,677	0,473	-0,513
Estonia	EE	0,866	-0,161	-1,120	-0,044	-0,959	0,739	-0,375	-3,218	-0,461	-1,315	0,874	-0,370	-3,992	-0,529	-1,197
Irlandia	IE	0,453	1,788	0,182	1,121	0,681	0,500	1,907	0,149	1,015	-0,338	0,529	1,748	-0,131	1,328	-0,598
Grecja	EL	0,403	-1,642	-1,220	-2,032	0,025	0,261	-1,665	-2,580	-1,541	0,789	-0,553	-1,871	-1,418	-0,928	0,427
Hiszpania	ES	1,130	-0,610	0,633	-1,803	0,408	0,776	-0,699	0,655	-2,012	0,112	0,201	-0,679	0,617	-2,490	0,342
Francja	FR	-1,083	-0,457	-0,001	-0,866	0,079	-0,893	-0,357	0,369	-0,632	0,187	-1,309	-0,430	0,018	-1,053	0,256
Chorwacja	HR	-2,867	-0,036	0,599	-0,554	0,517	-3,669	0,301	0,787	-0,429	1,841	-1,489	-0,207	0,587	-0,324	-0,171
Włochy	IT	-0,224	-1,690	-0,786	-0,668	-0,248	-0,077	-1,737	-0,951	-0,942	0,864	-0,816	-1,948	0,138	-0,939	0,598
Cypr	CY	1,213	0,240	0,199	-0,169	-0,904	0,626	-0,149	0,391	0,020	-0,112	0,431	0,024	0,407	-0,107	0,085
Łotwa	LV	0,238	-1,116	-2,656	0,527	-0,849	0,249	-1,024	-1,545	-0,097	-1,240	0,217	-1,065	-1,208	-0,643	-1,026
Litwa	LT	0,717	0,957	0,599	0,642	-0,849	0,224	1,564	0,149	0,052	-1,090	0,907	1,491	0,437	-0,016	-1,283
Luksemburg	LU	0,420	1,597	0,683	0,621	-0,521	0,412	1,284	0,611	0,672	-0,714	0,464	1,439	0,617	0,484	0,171
Węgry	HU	-0,290	-0,008	0,098	1,610	3,470	-0,504	-0,050	0,413	1,624	0,112	-0,406	0,341	0,826	1,408	-0,085
Malta	MA	0,800	0,469	0,700	0,569	-0,357	0,801	0,328	0,545	0,608	0,338	1,630	0,770	0,826	0,393	-0,513
Holandia	NL	-0,521	-0,113	0,816	0,621	0,954	-0,303	-0,212	0,721	0,565	0,714	-0,570	0,341	0,587	-0,050	1,539
Austria	AT	-0,191	-0,619	0,700	-0,502	-0,959	0,086	-0,086	0,699	-0,739	-1,240	0,086	-0,232	0,736	-0,335	-0,940
Polska	PL	0,073	1,416	-3,107	1,256	1,009	-0,001	1,735	-0,313	0,886	0,263	1,203	1,757	0,168	1,567	0,256
Portugalia	PT	1,179	-1,212	0,316	-0,398	1,556	0,902	-0,817	-0,159	-0,365	2,292	0,825	-0,318	0,168	0,804	2,737

Kategoria		Podokres A (2011–2014)					Podokres B (2015–2017)					Podokres C (2018–2021)				
Państwo członkowskie UE	Kod	x3	x4	x12	x14	x17	x3	x4	x12	x14	x17	x3	x4	x12	x14	x17
Słowenia	SI	0,122	-1,604	0,800	-1,293	-0,138	0,701	-1,692	0,501	-1,039	1,390	0,382	-1,588	0,228	0,040	1,796
Słowacja	SK	1,279	1,511	0,700	1,183	-0,466	0,990	0,211	0,787	1,282	-0,789	0,874	0,513	0,557	0,621	-0,342
Finlandia	FI	-0,455	-0,533	0,165	-0,325	-1,123	-0,378	-0,708	-0,049	0,244	-1,240	-0,521	-0,799	-0,879	0,883	-0,855
Szwecja	SE	-0,042	0,986	0,533	-1,334	0,900	0,387	1,041	0,303	-1,659	1,465	0,283	0,582	-0,071	-1,737	1,454

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zestawionych w tabeli 4

Kolejny etap prowadzonej analizy taksonomicznej stanowił w pierwszej kolejności pomiar odległości euklidesowych między państwami członkowskimi UE, a w drugiej – grupowanie państw członkowskich UE w skupienia, charakteryzujące się podobną wielkością i poziomem ze względu na „otwartość” na imigrantów. Pomiar i grupowanie wykonano za pomocą metody aglomeracyjnej J.H. Warda¹⁷ w programie XLSTAT¹⁸. Wyniki grupowania państw członkowskich UE zaprezentowano na wykresach 1–3.

Wykres 1. Analiza skupień – diagram drzewa wiązań metodą Warda (odległość euklidesowa) dla UE w latach 2011–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zestawionych w tabeli 5

Dendrogram stopnia podobieństwa państw członkowskich UE w podokresie A, tj. w latach 2011–2014, wykazał, że pierwszy klaster stworzyło dziewięć krajów: Belgia, Bułgaria, Francja, Chorwacja, Łotwa, Węgry, Holandia, Polska i Szwecja. To jedna z agregacji, w której znalazły się kraje z różnych części Europy – są w niej przedstawiciele krajów z północy, południa, zachodu i wschodu. Na tle pozostałych krajów z agregacji drugiej i trzeciej ta grupa najlepiej wypadła pod względem wskaźnika odzwierciedlającego aktywne obywatelstwo (cecha x17), a najgorzej pod względem wskaźników odzwierciedlających zatrudnienie oraz zdrowie (cechy x3 i x12).

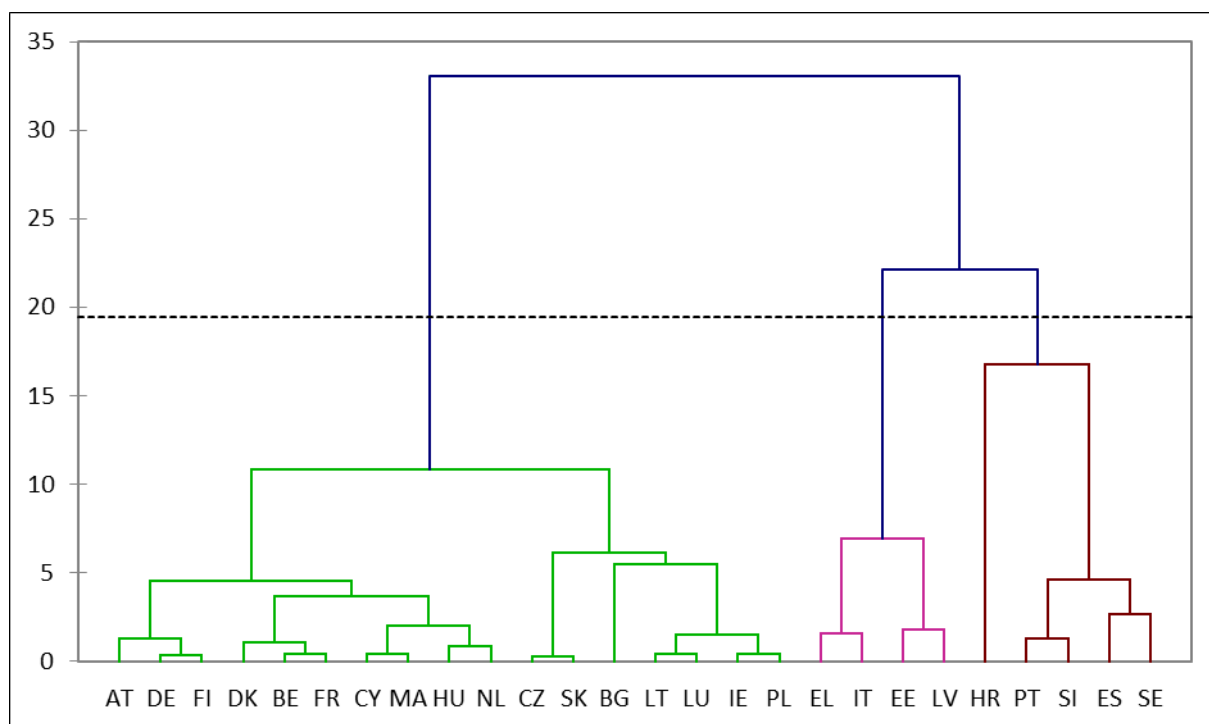
Skupienie drugie było najmniej liczne, gdyż utworzyło je tylko sześć krajów: Czechy, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Malta i Słowacja. To najlepsza agregacja w kontekście użytych wskaźników, co zostało stwierdzone na podstawie analizy rangi

¹⁷ Więcej na ten temat: Cole, 1969; Hartigan, 1975.

¹⁸ Zastosowano wariant oparty na podziale dokonanym automatycznie przez program XLSTAT.

wartości średniej danej zmiennej w tym skupieniu – w generalnym ujęciu (średnio, w stosunku do pozostałych grup) kraje te cechują się najwyższym poziomem „otwartości” ze względu na obrane wartości (cztery spośród pięciu cech mają rangę 1), największym zaś niepodobieństwem odznaczały się w zakresie najmniejszego (wyraźnie odstającego na tle pozostałych) wskaźnika odzwierciedlającego aktywne obywatelstwo (cecha x17).

Skupienie trzecie było najliczniejsze, gdyż utworzyło je jedenaście krajów: Dania, Niemcy, Estonia, Grecja, Hiszpania, Włochy, Cypr, Austria, Portugalia, Słowacja i Finlandia. Na strukturę tego skupienia miał wpływ stopień wewnętrznej spójności w obszarze polityki zatrudnienia oraz integracji społecznej (cechy x3 oraz x14 wykazywały najwyższy stopień wewnętrznej spójności), z kolei w obszarach polityki kształcenia oraz zdrowia można było zaobserwować tendencję odwrotną (cechy x4 oraz x12 wykazywały najniższy stopień wewnętrznej spójności).

Wykres 2. Analiza skupień – diagram drzewa wiązań metodą Warda (odległość euklidesowa) dla UE w latach 2015–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zestawionych w tabeli 5

Dendrogram stopnia podobieństwa państw członkowskich UE w podokresie B, tj. w latach 2015–2017, wykazał zmiany liczebności poszczególnych skupień, tzn.:

- w składzie pierwszego grupowania znalazło się aż siedemnaście państw, tj. o osiem więcej niż w poprzednim podokresie;
- w składzie drugiego grupowania znalazły się cztery państwa, tj. o dwa mniej niż w poprzednim podokresie;

- w składzie trzeciego grupowania znalazło się już tylko pięć państw, tj. o sześć mniej niż w poprzednim podokresie.

Skupienie pierwsze było najliczniejsze, gdyż utworzyło je aż siedemnaście krajów: Belgia, Bułgaria, Czechy, Dania, Niemcy, Irlandia, Francja, Cypr, Litwa, Luksemburg, Węgry, Malta, Holandia, Austria, Polska, Słowacja i Finlandia. Na jego ustanowienie wpłynęły, podobnie jak w pierwszym podokresie (2011–2014), korzystne, zbliżone wielkości determinujących go zmiennych: po dwie cechy miały rangę 1 i 2. Na tle pozostałych krajów ta grupa najlepiej wypadła pod względem kształcenia oraz integracji społecznej (cechy x4 i x14), a w największym stopniu borykała się z problemem dotyczącym kwestii aktywnego obywatelstwa (cecha x17).

Skupienie trzecie, złożone z czterech krajów: Estonii, Grecji, Włoch i Łotwy, stanowiło najmniejszą koncentrację. W tej agregacji rozkład cech przedstawiał się następująco: jedna cecha miała rangę 1 (cecha x3), dwie cechy miały rangę 2 (cechy x14 i x17), dwie cechy miały rangę 3 (cechy x4 i x12). Na tle pozostałych krajów ta grupa relatywnie dobrze wypadła pod względem wskaźnika odzwierciedlającego sytuację w obszarze zatrudnienia, a najgorzej w kontekście wskaźników ukazujących sytuację w obszarze kształcenia oraz zdrowia.

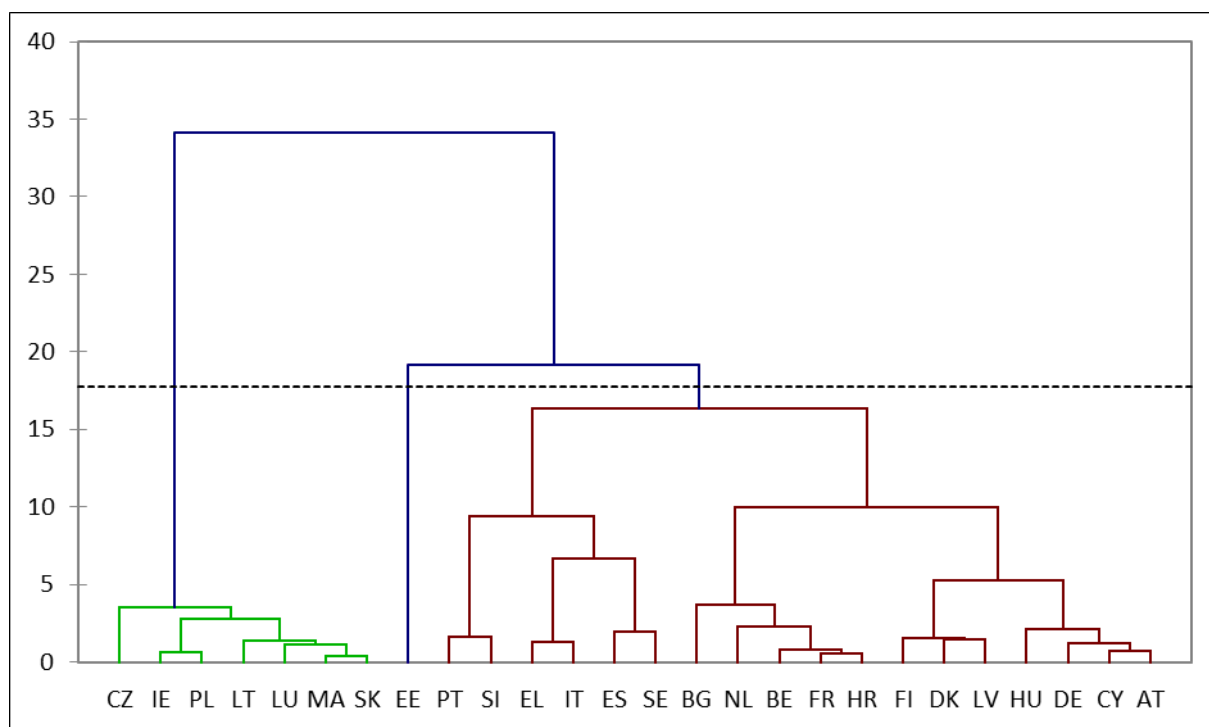
W skład trzeciego skupienia weszło pięć krajów: Hiszpania, Chorwacja, Portugalia, Słowenia i Szwecja. Na strukturę tego skupienia miał wpływ stopień wewnętrznej spójności w przypadku dwóch cech, tj. zdrowia oraz aktywnego obywatelstwa (cechy x12 i x17) – wykazywały one najwyższy stopień wewnętrznej spójności, podczas gdy trzy inne cechy w obszarze dostępu do rynku pracy, opieki zdrowotnej oraz włączenia społecznego (cechy x3, x4 i x14) wykazywały najniższy stopień wewnętrznej spójności.

Dendrogram stopnia podobieństwa państw członkowskich UE w podokresie C, tj. w latach 2018–2021, wykazał zmiany liczebności poszczególnych skupień, tzn.:

- w składzie pierwszego grupowania znalazło się osiemnaście państw, tj. o jedno więcej niż w poprzednim podokresie;
- w składzie drugiego grupowania znalazło się siedem państw, tj. o trzy więcej niż w poprzednim podokresie;
- w składzie trzeciego grupowania znalazło się tylko jedno państwo – Estonia.

Skupienie pierwsze, podobnie jak w poprzednim podokresie (2015–2017), było najliczniejsze. W jego skład weszło osiemnaście krajów, spośród których dziesięć pochodziło z agregacji 1 (Belgia, Bułgaria, Dania, Niemcy, Francja, Cypr, Węgry, Holandia, Austria i Finlandia), trzy pochodziły z agregacji 2 (Grecja, Włochy i Łotwa), a pięć z agregacji 3 (Hiszpania, Chorwacja, Portugalia, Słowenia i Szwecja), wydzielonych w poprzednim podokresie (2015–2017). Te osiem krajów (Grecja, Włochy i Łotwa oraz Hiszpania, Chorwacja, Portugalia, Słowenia i Szwecja) zwiększyło podobieństwo w zakresie obranych wskaźników. Podobnie jak w drugim podokresie (2015–2017) grupę tę charakteryzowały

korzystne, zbliżone wielkości determinujących ją zmiennych: po dwie cechy miały rangę 2 i 3. Na tle pozostałych krajów ta grupa najlepiej wypadła pod względem dostępu do obywatelstwa, a więc w obszarze aktywnego obywatelstwa (cecha x17). Jednocześnie należy odnotować fakt, że na tle pozostałych krajów ta grupa w największym stopniu borykała się z problemem dotyczącym obszaru zatrudnienia oraz kształcenia (cechy x3 i x4).

Wykres 3. Analiza skupień – diagram drzewa wiązań metodą Warda (odległość euklidesowa) dla UE w latach 2018–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zestawionych w tabeli 5

W składzie drugiego grupowania znalazło się siedem krajów (w tym cztery z regionu Europy Środkowo-Wschodniej): Czechy, Włochy, Litwa, Luksemburg, Malta, Polska i Słowacja. W tej agregacji rozkład cech przedstawiał się następująco: cztery spośród pięciu cech miały rangę 1, a jedna cecha miała rangę 2. Na tle pozostałych krajów ta grupa najlepiej wypadła pod względem zatrudnienia, kształcenia, zdrowia oraz włączenia społecznego (cechy x3, x4, x12 i x14), a najgorzej w kontekście dostępu do obywatelstwa (cecha x17).

Najmniejszą koncentrację utworzyło jedno państwo – Estonia. W jej przypadku wskaźniki odzwierciedlające sytuację w obszarze zatrudnienia były zbliżone do tych prezentowanych w agregacji 1, a w obszarze kształcenia były zbliżone do tych prezentowanych w agregacji 2. Miejsce Estonii w tej agregacji było spowodowane niekorzystną sytuacją w obszarze zdrowia, integracji społecznej i aktywnego obywatelstwa.

Tabela 6. Analiza skupień dla UE w latach 2011–2021 – zestawienie danych

Kategoria	Podokres A			Podokres B			Podokres C		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Klaster	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Liczba państw członkowskich UE	9	6	11	17	4	5	18	7	1
Wariancja wewnątrz klastra	6,4343	1,0454	2,7558	2,4605	3,4230	6,2998	3,9323	1,6420	0,0000
Wyszczególnienie państw członkowskich UE wewnątrz klastra	BE	CZ	DK	BE	EE	ES	BE	CZ	EE
	BG	IE	DE	BG	EL	HR	BG	IE	
	FR	LT	EE	CZ	IT	PT	DK	LT	
	HR	LU	EL	DK	LV	SI	DE	LU	
	LV	MA	ES	DE		SE	EL	MA	
	HU	SK	IT	IE			ES	PL	
	NL		CY	FR			FR	SK	
	PL		AT	CY			HR		
	SE		PT	LT			IT		
			SI	LU			CY		
			FI	HU			LV		
				MA			HU		
				NL			NL		
				AT			AT		
				PL			PT		
				SK			SI		
			FI			FI			
						SE			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykresów 1–3

W tabeli 6 zestawiono wszystkie państwa członkowskie UE w podziale na skupienia według stopnia podobieństwa „otwartości” względem imigrantów w kolejnych trzech podokresach, tj. w podokresie A (2011–2014), podokresie B (2015–2017) i podokresie C (2018–2021), co pokazuje zmiany, jakie nastąpiły w kontekście integracji imigrantów w układzie przestrzennym w ostatniej, „kryzysowej” dekadzie.

4. Podsumowanie

W artykule zostały omówione pojęcia „integracji” i „polityki integracyjnej” w kontekście napływu imigrantów na terytorium państw członkowskich UE. Od kilku lat teorie i badania na ten temat są dynamicznie rozwijającą się dziedziną wiedzy, która ma bezpośrednie odniesienie do praktyki społecznej. Na forum unijnym (a wcześniej wspólnotowym) toczy się intensywna dyskusja na ten temat, o czym świadczą przedstawione pokrótce działania podejmowane w ciągu ostatnich lat przez instytucje i organy UE. Różne koncepcje integracji wymagają jednak zbadania i rozwinięcia, zwłaszcza w obliczu wielości form migracji, różnorodności sposobów adaptacji imigrantów oraz wielowymiarowości poziomów i mechanizmów procesów integracyjnych.

Wyniki uzyskane na podstawie przeprowadzonego badania empirycznego pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

- 1) Zastosowanie analizy taksonomicznej odzwierciedliło przestrzenne ujęcie podobieństwa państw członkowskich UE pod względem ich „otwartości” wobec imigrantów, co okazało się uzasadnione z powodu zróżnicowanej sytuacji pod względem najważniejszych obszarów działalności państwa i instytucji państwa z punktu widzenia imigrantów (zatrudnienie, kształcenie, zdrowie, integracja społeczna, aktywne obywatelstwo).
- 2) Badania obejmujące dekadę (2011–2021) dały możliwość zaobserwowania pewnych prawidłowości w kontekście „otwartości” wobec imigrantów w wybranych obszarach społeczno-gospodarczych poszczególnych państw członkowskich UE. Niektóre z nich charakteryzowały się stabilną sytuacją. Najbardziej „otwarte” państwa członkowskie UE względem imigrantów to w większości tzw. nowi członkowie – Czechy, Litwa, Malta i Słowacja. Razem z Irlandią i Luksemburgiem tworzyły one grupę krajów, która w latach 2011–2014 i 2018–2021 (a więc bezpośrednio przed i po tym, jak UE stanęła przed problemem związanym z niekontrolowanym napływem uchodźców i imigrantów na jej terytorium po wybuchu kryzysu w 2015 r.) mogła poszczycić się najlepszymi wynikami w prawie wszystkich obszarach życia społeczno-gospodarczego, ważnych z punktu widzenia imigrantów. Inne zaś wykazywały w tym zakresie wahania – poprawiały lub pogarszały swoje wyniki, co powodowało ich przemieszczanie się między klastrami.
- 3) Badania obejmujące dekadę (2011–2021) potwierdziły, że nie można dokonać prostego podziału UE na obszar dwubiegunowy, tzn. północ-południe i/lub zachód-wschód, wskazując jednoznacznie na grupę krajów bardziej i/lub mniej przychylnych imigrantom. Ponadto nie można stwierdzić w sposób niebudzący wątpliwości, że w badanym okresie utrwaliły się i/lub pogłębiły podziały zarówno w przypadku grupy państw członkowskich UE „otwartych” i „przychylnych”, jak i „zamkniętych” i „wrogich” imigrantom.

- 4) Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w ogólnym ujęciu rozkład badanych parametrów wskazuje na zwiększenie się skali „otwartości” państw członkowskich UE względem imigrantów (średnie wartości zmiennych diagnostycznych dla badanej populacji wzrosły od 2011 r. do 2021 r.).
- 5) Wykorzystanie metod zaproponowanych w artykule może być przydatne w procesie badania populacji imigrantów w UE pod kątem ich zintegrowania z państwem i społeczeństwem przyjmującym.

Bibliografia

- Ager A., Strang A. (2004), *Indicators of Integration: Final Report*, Home Office, London.
- Berry J.W. (1992), *Acculturation and Adaptation in a New Society*, „International Migration”, t. 30, s. 69–85.
- Cole A.J. (red.) (1969), *Numerical Taxonomy*, Academic Press, New York.
- Commission of the European Communities (2000), *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: On a Community immigration policy*, Brussels, COM (2000) 757 final.
- Commission of the European Communities (2001), *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an Open Method of Coordination for the Community Immigration Policy*, Brussels, COM (2001) 387 final.
- Commission of the European Communities (2003), *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: on immigration, integration and employment*, Brussels, COM (2003) 336 final.
- Commission of the European Communities (2004), *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions: Study on the links between legal and illegal migration*, Brussels, COM (2004) 412 final.
- Council of Europe (b.d.), *Measurement and indicators of integration*, https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Series_Community_Relations/Measurement_indicators_integration_en.pdf [dostęp: 20.11.2022].
- Cymbranowicz K. (2017), *Europa (bez) granic – w poszukiwaniu rozwiązania kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej*, [w:] H. Tendera-Właszczuk, W. Bąba, M. Zajączkowska (red.), *Nowe perspektywy integracji europejskiej w obliczu wyzwań i zagrożeń*, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 48–79.
- Cymbranowicz K. (2018a), „Fortress Europe” or „Open Door Policy” – Attempts to Solve the Refugee and Migration Crisis in the European Union in 2011–2017, „International Business and Global Economy”, nr 37, s. 53–70.
- Cymbranowicz K. (2018b), *Współczesny kryzys uchodźczy i migracyjny – Unia Europejska w roli aktywnego uczestnika czy biernego obserwatora?*, [w:] T. Browarek, H. Chałupczak, M. Lesińska, E. Pogorzala (red.), *Polityka migracyjna w obliczu współczesnych wyzwań: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie, Lublin, s. 45–68.
- Cymbranowicz K. (2019), *Od kryzysu do strategii – analiza i ocena działań Unii Europejskiej w sprawie imigrantów i uchodźców z Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Afryki Subsaharyjskiej po 2015 r.*, [w:] H. Tendera-Właszczuk, R. Prostack (red.), *Aktualna kondycja integracji europejskiej w obliczu wyzwań zewnętrznych i wewnętrznych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 13–57.

- ETO (2018), *Integracja migrantów spoza UE. Dokument analityczny*, Urząd Publikacji UE, Luksemburg.
- EUR-Lex (b.d.), *Otwarta metoda koordynacji*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISUM:open_method_coordination [dostęp: 20.11.2022].
- European Commission (b.d.), *Zaragoza Declaration on Integration*, https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/zaragoza-declaration-integration_en [dostęp: 22.11.2022].
- European Commission (2010), *Declaration of the European Ministerial Conference on Integration (Zaragoza, 15 & 16 April 2010)*, https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/declaration-european-ministerial-conference-integration-zaragoza-15-16-april-2010_en [dostęp: 22.11.2022].
- European Commission (2019), *Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the EU*, https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/common-basic-principles-immigrant-integration-policy-eu_en [dostęp: 20.11.2022].
- Favell A. (2003), *Integration Nations: The Nation-State and Research in Immigrants in Western Europe*, [w:] G. Brochmann (red.), *Multicultural Challenge*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, s. 13–42.
- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A. (1989), *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Hammar T. (2010), *Introduction European Immigration Policy: A Comparative Study*, [w:] M. Martiniello, J. Rath (red.), *Selected Studies in International Migration and Immigrant Incorporation*, IMISCOE Textbooks, Amsterdam University Press, Amsterdam, s. 45–58.
- Hartigan J.A. (1975), *Clustering Algorithms*, John Wiley and Sons, New York.
- Heckmann F., Schnapper D. (red.) (2003), *The Integration of Immigrants in European Societies. National Differences and Trends of Convergence*, Lucius & Lucius, Stuttgart.
- Kabat D., Rudnicki Z. (2009), *Integracja międzynarodowa: problemy konceptualizacji i definicji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 795, s. 57–101.
- Meyers E. (2000), *Theories of International Immigration Policy – A Comparative Analysis*, „International Migration Review”, t. 34, s. 1245–1282.
- Migrant Integration Policy Index 2020 (b.d.), <https://www.mipex.eu/> [dostęp: 20.11.2022].
- Młodak A. (2006), *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Nowak E. (1990), *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- OECD/EU (2018), *Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration*, OECD Publishing, Paris/European Union, Brussels.
- Pociecha J., Podolec B., Sokołowski A., Zając K. (1988), *Metody taksonomiczne w badaniach społeczno-ekonomicznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Salamaga M. (2010), *Miernik podobieństwa grupowania obiektów*, „Wiadomości Statystyczne”, t. 55, nr 6(589), s. 1–11.
- Sroka J. (2009), *Deliberacja i rządzenie wielopasmowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Stepaniuk J. (2019), *Integracja i polityka integracyjna wobec imigrantów: analiza dokumentów Unii Europejskiej i polskiego ustawodawstwa*, „Polityka i Społeczeństwo”, nr 3(60), s. 267–288.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana), Dz.U. UE C 202/78, 7 czerwca 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=PL> [dostęp: 20.11.2022].

Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana), Dz.U. UE C 326/17, 26 października 2012, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0009.02/DOC_1&format=PDF [dostęp: 20.11.2022].

Wojtaszczyk K.A. (red.) (2006), *Integracja europejska. Wstęp*, Wydawnictwa Naukowe i Profesjonalne, Warszawa.

The Use of Taxonomic Analysis in the Assessment of Immigrants Integration in the European Union

Abstract:

In recent years, as a result of numerous crises, including mainly the so-called refugee and migration crisis in 2015–2016 and the crisis on the Polish-Belarusian and Polish-Ukrainian borders in 2021–2022, the scale and structure of migration processes in Europe, including in the Member States of the European Union, has changed significantly. It is worth emphasizing that from the very beginning this process attracted the attention of the media, which made the issues of migration, including the issues of integration and integration policy towards immigrants, the subject of discussions and disputes at various spaces. Given the above the article discusses the problem of the integration of immigrants residing in the territory of the Member States of the European Union. This phenomenon is subject to a taxonomic analysis, in which the subjective scope is limited to the Member States of the European Union and the time scope is limited to the last decade (2011–2021). The aim of the article is to answer the question to what extent the immigrant integration policy is integrative, ie. 'open'. In order to achieve such research goal the results of research conducted by the European Commission in cooperation with Eurostat and the Migration Policy Group were used, and it was possible to carry out comparable statistical analyzes. The obtained results reflected the spatial approach to the similarity of the Member States of the European Union in terms of their 'openness' to immigrants in the last 10 years and the changes that took place during that time as a result of crisis situations caused by uncontrolled migratory movements to Europe.

Keywords:

European Union, integration, migrants, Ward's method, spatial diversification

JEL:

F22, K37, O15

 <p>OPEN ACCESS</p>	<p>© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)</p>
 <p>C O P E Member since 2018 JM13703</p>	<p>Received: 2022-12-19; revised: 2023-02-25. Accepted: 2023-05-05</p> <p>This journal adheres to the COPE's Core Practices https://publicationethics.org/core-practices</p>